

Tarja Krakau – Saija Haapalehto

TIETOPYYNNÖT JA HENKILÖTIETOJEN LUOVUTTAMINEN

**Opas julkisuuslain mukaisten tietopyyntöjen ja tietosuoja-asetuksen
mukaisten henkilötietojen tarkastuspyyntöjen käsittelyyn
sekä muihin tietojen luovutuksiin**

Alma Talent

Helsinki 2020

Tilaa Tietopyynnöt ja henkilötietojen luovuttaminen -kirja
Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Copyright © 2020 Alma Talent Oy ja kirjoittajat
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-3963-6

ISBN 978-952-14-3964-3 (verkkokirja)

Kannen sarja-asu: Heikki Sallinen

Taitto: Outi Pallari

Paino: BALTO print, Liettua 2020

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

SISÄLLYS

Sisälllys	5
Alkusanat	11
Lyhenteet	13
1 Johdanto	15
2 Julkisuusperiaate perusoikeutena	19
2.1 Julkisuus toimii lähtökohtana	19
2.2 Julkisuuslain soveltamisala ja tarkoitus	21
2.3 Keitä julkisuuslaki velvoittaa?	22
2.3.1 Viranomaiset	22
2.3.2 Milloin julkisuuslakia sovelletaan yhteisöihin?	24
2.3.3 Kunta- ja valtio-omisteiset yhtiöt	26
2.4 Julkisuuslain mukaiset viranomaisen asiakirjat	28
2.4.1 Asiakirjan määritelmä	28
2.4.1.1 Yleistä asiakirjan käsitteestä	28
2.4.1.2 Tiedonsaannin kannalta merkityksellinen informaatio ja sähköinen muoto	34
2.4.1.3 Yhteenvedo asiakirjan yleisestä määritelmästä ja tiedonsaantioikeudesta	37
2.4.1.4 Oikeuskäytäntöä asiakirjan käsitteestä	38
2.4.2 Viranomaisen laatimat asiakirjat ja niiden julkiseksi tulo	41
2.4.3 Viranomaiselle toimitetut asiakirjat ja niiden julkiseksi tulo	43
2.4.4 Viranomaisen toimeksiannosta laaditut asiakirjat	45
2.4.5 Ei vielä julkisten asiakirjojen käsittely	47

2.4.6	Ei-asiakirjat – julkisuuslain soveltamisalan ulkopuolella olevat asiakirjat	48
2.5	Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat	62
2.5.1	Salassapito- ja luokitusmerkinnät	66
2.5.2	Luettelo julkisuuslain 24.1 §:n mukaisista salassapitoperusteista	68
3	 Julkisuuslain mukaiset tietopyynnöt	99
3.1	Julkisuuslain mukaisten tietopyyntöjen jaottelu	99
3.2	Tietopyyntöjä koskeva sääntely	100
3.2.1	Yleistä tietopyyntöjä koskevasta sääntelystä	100
3.2.2	Hyvän hallinnon perusteiden huomioon ottaminen	103
3.3	Asiakirjan pyytämistä koskeva menettely	107
3.3.1	Tietopyynnön muoto	107
3.3.2	Asiakirjapyyntöjen yksilöinti	109
3.3.3	Viranomaisen avustamisvelvollisuus	113
3.3.4	Tietopyyntöjen kirjaaminen	114
3.3.5	Tiedon antaminen pyydetyllä tavalla	115
3.3.6	Tietojen antaminen ja tietopyynnön käsittelyaika	117
3.3.7	Tietopyynnön siirtäminen toiselle viranomaiselle	120
3.3.8	Milloin tietopyynnöstä voi kieltäytyä ja jättää tiedon antamatta?	124
3.3.9	Tietopyyntöön vastaaminen	127
3.3.10	Tiedon antaminen salassa pidettävästä asiakirjasta ja osajulkisuus	129
3.3.10.1	Tiedon antaminen salassa pidettävästä asiakirjasta	129
3.3.10.2	Osajulkisuuden toteuttaminen	134
3.3.11	Julkisuuslain mukaiset maksut	138
3.3.12	Muistilista tietopyynnön käsittelemiseen	141
3.4	Yleinen tiedonsaantioikeus	143
3.4.1	Jokaisen oikeus saada tietoja	143

3.4.2	Julkisuusmyönteinen ajattelu ja viranomaisen harkintavalta tiedonsaantiin	146
3.5	Asianosaisen tiedonsaantioikeus	152
3.5.1	Asianosaisen tiedonsaantioikeus ja sen rajoitteet ..	152
3.5.2	Asiakkaan ja potilaan tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollossa	159
3.5.2.1	Sosiaalihuollon asiakkaan tiedonsaantioikeus	159
3.5.2.2	Potilaan tiedonsaantioikeus	160
3.5.2.3	Tietojensaantioikeudesta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasrekisterin lokitietoihin	161
3.6	Henkilötietojen luovuttamista koskevat edellytykset ..	163
3.6.1	Yleistä henkilötietojen luovutuksista	163
3.6.2	Henkilötietojen luovuttaminen suullisesti, nähtäväksi tai jäljennettäväksi	163
3.6.3	Tiedon antaminen viranomaisen automaattisesta ratkaisurekisteristä ja kuulusteluvideoista	166
3.6.4	Henkilötietojen luovuttaminen viranomaisen henkilörekisteristä	168
3.6.5	Yhteenvedo julkinen henkilötiedon antamistavoista	171
3.7	Oikeus saada tieto itseään koskevasta asiakirjasta	173
3.8	Tiedotusvälineiden tiedonsaantioikeus	174
3.8.1	Toimittajien tietopyyntöjen käsittely	174
3.8.2	Toimituksellinen tarkoitus	177
3.9	Tiedonsaantioikeus tutkimukselliseen tai tilastolliseen tarkoitukseen	179
3.9.1	Mitä tarkoitetaan tutkimuksellisella tai tilastollisella tarkoituksella?	179
3.9.2	Lupa tietojen saantiin salassa pidettävästä asiakirjasta tieteellistä tutkimusta varten	181
3.9.3	Henkilötietojen käsittely tutkimukselliseen tai tilastolliseen tarkoitukseen	183
3.10	Kuntalain säännökset tiedonsaannista	186
3.10.1	Kunnanjohtaja ja pormestari	186

3.10.2 Kunnan luottamushenkilön tietojensaantioikeus . . .	186
3.10.3 Tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tietojensaantioikeus	189
3.11 Yhteenveto tietopyynnön tekijöiden eri rooleista	190

4 | Tietosuojalainsäädäntö ja henkilötietojen

luovuttaminen	193
4.1 Yleinen tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki	193
4.2 Henkilötiedon määritelmä	195
4.3 Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus	198
4.3.1 Tietosuojaperiaatteet	198
4.3.2 Henkilötietojen käsittelyperusteet	199
4.3.2.1 Suostumus	199
4.3.2.2 Sopimus	200
4.3.2.3 Lakisääteinen velvoite	201
4.3.2.4 Elintärkeä etu	201
4.3.2.5 Yleinen etu ja julkisen vallan käyttäminen	201
4.3.2.6 Oikeutettu etu	202
4.3.3 Henkilötietojen erityisiä käsittelyperusteita	202
4.3.3.1 Toimituksellinen tarkoitus	202
4.3.3.2 Yksityinen tarkoitus	203
4.3.3.3 Erityiset henkilötietoryhmät	204
4.3.3.4 Henkilötunnuksen käsittely	205
4.4 Tietosuojan erityiskysymyksiä	207
4.4.1 Henkilötietojen luovuttaminen yksityisen toimijan henkilörekisteristä	207
4.4.2 Videokuvaus	207
4.4.3 Whistleblowing	210
4.4.4 Sukututkimus	212
4.4.5 Sosiaalinen media	213
4.4.6 Turvakiellon alaisten tietojen käsittely	214
4.5 Rekisteröidyn tarkastusoikeus	217
4.5.1 Tarkastusoikeus tietosuoja-asetuksessa	217
4.5.2 Potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan tiedonsaantioikeus	220
4.5.3 Lapsen oikeus omiin tietoihinsa	220

4.5.4	Edunvalvojan tiedonsaantioikeus	221
4.5.5	Kuolleen henkilön tiedot	223
5	 Henkilötiedot ja verkkotiedottaminen	225
5.1	Henkilötietojen julkaiseminen tietoverkossa	225
5.1.1	Miksi henkilötietojen julkaiseminen tietoverkossa edellyttää varovaisuutta?	225
5.1.1.1	Henkilötiedon käsitteestä	225
5.1.1.2	Henkilötietojen käsittelyn laillinen käsittelyperuste	226
5.1.1.3	Milloin henkilötietojen julkaiseminen tietoverkossa on hyväksyttävää?	229
5.1.2	Julkisuuslain rajoitteet henkilötietojen luovutukseen	231
5.2	Viranomaisen tiedottamisvelvollisuus	233
5.2.1	Viranomaisen tiedottamisvelvollisuus yleisesti kiinnostavista asioista	233
5.2.2	Tiedottaminen kuuluttamalla	234
5.3	Kunnan tiedottamista koskeva sääntely	236
5.3.1	Kuntalain viestintää koskevat säännökset	236
5.3.2	Kuntalain mukainen päätösten tiedoksianto kunnan jäsenille	239
5.3.3	Erityislakien mukainen päätöksistä tiedottaminen	243
5.3.3.1	Päätöksen tiedottaminen kuuluttamalla	243
5.3.3.2	Päätöksen antaminen julkipanon jälkeen	244
5.4	Saavutettavuus ja verkkopalvelut	246
5.5	Avoimen datan julkaiseminen verkossa	249
5.5.1	Mitä avoimella datalla tarkoitetaan?	249
5.5.2	Datan avaamisen lainsäädäntötausta – PSI-direktiivi	250
5.5.3	Avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskeva laki – voimaan 2021	251
5.5.3.1	Avoimen datan direktiivi	251
5.5.3.2	Julkiset yritykset direktiivin soveltamisalaan	253

5.5.3.3	Julkisin varoin tuotetut tutkimusaineistot soveltamisalaan	255
5.5.3.4	Arvokkaat tietoaineistot	256
5.5.3.5	Tiheästi tai reaaliaikaisesti täydentyvä tieto	257
5.5.4	Ehdotettu kansallinen avoimen datan lainsäädäntö	257
5.5.4.1	Avoim data ja henkilötiedot	259
5.5.4.2	Avoindata.fi-portaali	260
5.5.4.3	Avoimen datan julkaisuun liittyviä haasteita	261
6	 Oikeusturvakysymykset – muutoksenhaku tietopyyntöihin ja henkilötietojen tarkastuspyyntöihin	267
6.1	Yleistä	267
6.2	Hallintopäätöksen tekeminen ja muutoksenhaku tietopyyntöön	268
6.3	Kunnan luottamushenkilön tekemä tietopyyntö	270
6.4	Muutoksenhaku rekisteröidyn tarkastuspyynnön tai muun pyynnön epäämiseen	271
6.5	Erytislainsäädännön muutoksenhakusäännösten soveltaminen	274
7	 Viranomaisen tiedonhallinta ja asiakirjahallinta	275
7.1	Yleistä tiedonhallinnasta	275
7.2	Asiarekisteri	276
7.3	Kuvaus asiakirjajulkisuuden toteuttamiseksi	278
7.4	Tietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla ja katseluyhteyden avaaminen	279
	Liitteet	287
	Lähdeluettelo	329
	Oikeustapaushakemisto	335
	Asiahakemisto	339

ALKUSANAT

Henkilötietojen suoja on viime vuosien aikana saanut isomman roolin yhteiskunnassa. Meistä on ennenkin kerätty henkilötietoja erilaisissa yhteyksissä, mutta tietosuojasääntely on ollut enemmän taustalla. Digitalisaatio on kuitenkin kehittynyt ja henkilötiedoista on tullut yhä useammin myös kauppatavaraa.

Viime vuosina on myös tullut runsaasti tietosuojaan liittyvää uutta sääntelyä. EU:n yleistä tietosuoja-asetusta alettiin soveltaa toukokuussa 2018. Kansallinen tietosuojalaki tuli voimaan vuoden 2019 alusta kumoten aikaisemmin voimassa olleen henkilötietolain. Tiedonhallintalailla kumottiin laki julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta 1.1.2020.

Kesäkuussa 2017 tulivat voimaan myös kuntalain verkkotiedottamista koskevat säännökset. Uusien säännösten mukaan kunnan verkkosivut toimivat kunnan pääsääntöisenä viestintä- ja tiedottamiskanavana. Verkossa tiedottaminen tuo haasteita asiakirjahallintoon erityisesti henkilötietojen käsittelyn suhteen, sillä henkilötietoja tulee viedä verkkoon harkitusti eikä niitä saa pitää siellä tarpeettomasti.

Uuden sääntelyn myötä epätietoisuus kentällä on lisääntynyt ja ohjeistusta kaivataan entistä enemmän. Tietosuoja-asetuksen voimaantulon jälkeen henkilötietojen suojaan kiinnitetään aiempaa

enemmän huomiota. Edellä mainittujen säännösten soveltaminen käytännössä, ja toisinaan rinnakkain, ei ole mutkatonta osan sääntelystä ollessa tulkinnanvaraista.

Vaikka tietosuoja- ja julkisuuslainsäädäntö ovat eri lainsäädäntökokonaisuuksia, niitä sovelletaan viranomaistoiminnassa usein rinnakkain. Kun luovutetaan tietoja viranomaisen asiakirjasta, tulee käytännössä ottaa huomioon sekä salassapitosäännökset että henkilötietojen suoja. Tietojen luovuttamisesta on säännöksiä sekä tietosuojalainsäädännössä että julkisuuslaissa. Kirjoittajat halusivatkin laatia kirjan, jossa nämä molemmat sääntelykokonaisuudet on käsitelty yksien kansien välissä.

Uudessa tiedonhallintalaissa on myös sääntelyä, joka tulee ottaa huomioon tietojen käsittelyssä ja luovutuksissa. Tämän vuoksi kirjassa on pyritty ottamaan huomioon myös olennaiset tiedonhallintalain säännökset.

Kirjoitustyö on jaettu siten, että Saija Haapalehdon osuutena ovat johdannon lisäksi olleet jaksot 2.1–2.3, 2.5, 3.10, 4.1–4.5, 6.4 ja 7.1–7.3. Tarja Krakaun osuutena ovat olleet jaksot 2.4, 3.1–3.9, 5.1–5.5, 6.1–6.3, 6.5 ja 7.4. Kirjoitustyö on pyritty sovittamaan yhtenäiseksi ja tulkinnallisista kysymyksistä on myös keskusteltu yhdessä.

Molemmat kirjoittajat työskentelevät kirjan julkaisuhetkellä Suomen Kuntaliitossa. Todettakoon, että kirjassa esitetyt kannat eivät edusta heidän työnantajansa näkemystä. Kirjoittajat haluavat kiittää sisältöpäällikkö Arja Lappeteläistä ja kustannustoimittaja Aino Rau- niota asiantuntevasta avusta tekstin työstämisessä.

Helsingissä marraskuussa 2020

Saija Haapalehto ja Tarja Krakau